

работ Г. Мараньона представлена новая парадигма развития маскулинного образа мужчины в тексте Айалы, характерная для Испании начала XX в.

Ключевые слова: маскулинность, идентичность, гендер, сексуальность.

M. M. Kapeliushna, Senior Departmental Assistant
Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE CONCEPT OF "MASCULINITY" IN R.P. DE AYALA'S NOVEL "HONEYMOON, BITTERMOON"

The gender identity and the problem of the concept of masculinity in the novel of R.P. de Ayala "Honeymoon, Bittermoon" (1923) were reviewed. The development of paradigm of the masculine image, representative for Spain of the early 20th century, was analyzed on the basis of shifting of literary concepts of the period of modernism and the theoretical works of G. Maracon.

Keywords: masculinity, identity, gender, sexuality.

УДК 821.161.2.14.09

В. Квіцинська, викладач
НМУ імені О. О. Богомольця, м. Київ

ПРО ПОЛЕМІКУ З ПРИВОДУ ОПОВІДАННЯ "ДОРА" МИХАЙЛА ЖУКА, НАДРУКОВАНУ В "ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВОМУ ВІСНИКУ"

Розкрито специфіку ранньої неординарної малої прози М. Жука, що викликала полеміку серед читачів "Літературно-наукового вісника", на сторінках якого було опубліковано гостропроблемне оповідання "Дора".

Ключові слова: мала проза, оповідання, новела, полеміка, композиція.

Малій прозі М. Жука була властива чуттєва розкутість, діонісійська стихія, органістичний культ. Прозаїк, як і А. Крушельницький, М. Могилянський, цікавився образом нової жінки, чоловіче трактування якого відрізнялося від таких образів у творах Наталі Кобринської, Ольги Кобилянської чи Лесі Українки, – швидше його увагу привертала інтерпретація цієї проблеми А. Стрінберга й Г. Ібсена, зокрема Арцибашева, з яким полемізував в оповіданні "Травень", теорія психоаналізу З. Фрейда, що

засвідчують виписки з праць вченого, чернетки новел, нав'язні ідеями психоаналітика. Така антиципація позначилася на психологічному оповіданні "Дора", датованому 1905-им роком, коли автор працював у Чернігівській духовній семінарії та мав серед інших учнів П. Тичину й В. Елланського (Еллана-Блакитного). Надруковане 1907 року в 7-ій книжці "Літературно-наукового вісника" (Т. 39. – С. 62–63), воно викликало полеміку серед тодішніх шанувальників літератури. Прихильники традиційної прози, за словами М. Грушевського, "літературні старовіри", обурювалися твором, написаним з "неприличної сфери життя". М. Грушевський у статті "До наших читачів" [1, с. 177–188], присвяченій підсумкам першого року видання "Літературно-наукового вісника" в Києві, у розлогіму аналізі цього періодичного видання спростував упереджені оцінки оповідання, зазначаючи, що воно "зовсім далеке від порнографії", бо йдеться про "легкий порив протесту, людської гідності у проститутки", пояснював, що журнал "не може замкнутися в рамки якоїсь школи чи доктрини й признає в творчості "всі роди, окрім нудного", безталанного й неінтересного". З приводу оповідань "Дора" М. Жука й "Хиба" І. Федорченка спалахнула короткотривала полеміка. Прихильники моралізації, дидактики та всіляких заборон в літературі звинувачували "Літературно-науковий вісник" у поширенні "непристойної" лектури, небезпечної для цнотливого читача.

Такої думки дотримувався С. Єфремов, невдоволений белетристикою журналу, про що листовно повідомляв М. Грушевський І. Франка. Професор І. Копач в кількох номерах газети "Діло" (1908. – № 24, 24) припускав, що члени редакції журналу не зважилися б дати такі оповідання "своїм дітям". М. Лозинський у відповіді "Проф. д-ру Іванові Копачеві – кілька пояснень" ("Діло". – 1908. – № 26) розтлумачив опонентам, що "Літературно-науковий вісник" "не є виданням ані для дітей, ані для родин, тільки літературно-науковим журналом, значить, в його програму входить все, що так чи інакше відноситься до літератури і науки, без огляду на те, чи давати його дітям, чи ні".

Експозиція оповідання – антитетична внутрішній драмі героїні, привертає уваги мальовничим погідним описом поранку,

сповненого тонкими відтінками мінливих барв та голосів, коли зникали тіні під живлющим потоком сонця, яке "живою рукою бризкало... золотим дощем". Метафора оновлюваного дня поступається перед депресивним внутрішнім станом Дори: "Чорне, коротке волосся дихало на неї жаром. Уста були наче пошматовані лоєм". Її непокоїло "дивне почуття", в якому вона вичитувала своє майбутнє... без майбутнього. Дівчина усвідомлювала, що життя у неї з Казьо, в якого вона була закохана, не складеться. Він навіть соромився познайомити її із своєю сестрою, що мала от-от приїхати. На відміну від неї Казьо сприймав любовний роман як тимчасову розраду від одноманітного життя, тому його стосунки з Дорою ні до чого не зобов'язували. Та й зустрічі їхні відбувалися не в гармонійному світі, а чадній атмосфері п'яної компанії, до якої головна героїня вже звикла. Такі побачення були не кращими від "богемного" існування "вандрівного театру", яке пожвавлювали "вино і бенкети на загородніх ресторанах з акторами".

Мимоволі в Дори виникали припущення про інші варіанти досі безталанного життя, коли б її шанували як жінку, здатну жити "до вподоби". Але ці варіанти не для неї. Вона приречена, щоб її лише використовували, а, використавши її, викинути, "як штани і сорочки з того покою, де приймають гостей!". Позбавлена щонайменшої перспективи на самоцінне життя, Дора відчувала, що доходить межі, за якою починається прірва, тому вважала своє народження фатальною помилкою. Вона навіть не могла пробачити матері, яка "помирає десь у варшавському шпиталі": "Мамо, нащо ти кинула мене в світ?".

Аби позбутися гнітючих думок, схожих на "важкий тупіт ніг на камінних плитах і брязкіт монет", вона, "дрижачи, наче у пропасниці", перейнята бажанням "Я жити хочу!", кинулася у відчай із замкненого простору кімнати із сонним Казьо у відкритий простір, сповнений ранкового світла. Її біг без мети урвався падінням рівчак, а потім – у росяну траву, щирою молитвою і новим здоровим сном. Таким чином дівчина пережила очисний катарсис грішної душі, відчула "якийсь новий дух, дух спокою".

Розтягнена експозиція і зав'язка оповідання на половину його площі має властивості ретардації, акцентує драматичні душевні переживання героїні. Вони складають основу сюжетної лінії, що пожвавлюється розвитком дії вже в середині оповідання, коли Казьо, прокинувшись, не знайшов Дори біля себе. Він виявився легковажним чоловіком, інтереси якого відображені у його наспіві: "Циліндер, циліндер, циліндер – фрак, фрак, фрак, фрак, то єсть культурний німецький знак". Відсутність коханки лише злегка роздратувала чоловіка, який вважав, що нічого незвичайного не сталося. Тому, наказавши служниці приготувати "герба-ту", подався на пошуки Дори.

Пробуджена зі сну, вона здивувала Казьо своєю, як йому здалося, неадекватною поведінкою, коли кинулася його пристрасно цілувати, а потім зненацька "з незвичайною веселістю" запропонувала: "Ну, йдемо на сніданок!". Розумово недалекому чоловікові була незрозуміла ріка зміна настроїв коханки, та й він не мав наміру задумуватися на цим. Стислий розвиток дії швидко переходить в кульмінацію, але не має розв'язки. Точніше, розв'язка перенесена поза межі оповідання. А поки що обидва персонажі, виспівуючи легковажну пісню Казьо, "перестрибнули вдвох через рів і, сміючись, сховались між деревами".

Безжурне завершення твору насправді приховувало трагедію жінки, позбавленої права бути собою, тому змушеної жити хвилиною, наповнити її змістом, знаючи, що завтра такої можливості у неї не буде. М. Жук розкрив пастки екзистенційного абсурду, уникаючи будь-яких оцінювань вчинків своїх героїв, не заглиблюючись у лібідозні відвертості чи сублімаційні маркування. Він мав на меті показати ситуацію людського життя за відсутності щонайменшого екзистенційного вибору, що не помітили полемістиморалісти на разок С. Єфремова та І. Копача. Очевидно, психологічні колізії спонукали М. Жука до змін у структурі малої прози, тому його оповідання мимоволі набуло жанрових ознак новели.

С. Лущик й О. Яворська спостерегли, на перший погляд, дивну манеру прозового письма М. Жука, в якому відсутній портрет, властивий його рисунку й малярським роботам. Йому "цікавіше передавати внутрішній стан героїв, те, що приховане за

зовнішньою оболонкою людських стосунків"; так само й пейзаж, характерний його картинам, у новелістиці компенсується психологічним штрихом, колоритною деталлю [2, с. 73]. Це спостерігається в типовому оповіданні "Дора", сповненому витончених барв, що дозволяє, за спостереженням Н. Науменко, розпізнати в авторові поета й художника [3]. Дослідниця виявила за живописними нюансами зображення символи руху людської душі ("Ціле повітря було вигаптоване візерунком пісень"), еротизм – явний і "завуальований пейзажними мотивами", внутрішню драму героїні, яка опинилася на межі минулого й майбутнього. Однак їй не судилося змінитися, вона так і лишилася в плетиві метафорично-алегоричних "гадок", у плутанині статевого стосунку з коханцем, якого вона не може позбутися, відчуваючи над собою його владу. Позбавлена перспективи, героїня прагне забуття в любові, нехай ілюзорній, але реальній лише сьогодні, в цю мить, яку вона використовує сповна. У такій ситуації героїні творів М. Могилянського накладають на себе руки ("Згуба").

М. Жук, починаючи з оповідання "Дора", створював галерею жінок в інших творах малої прози – від зведеної дівчини в банальному сюжеті "Вона" до поривань до високих почуттів і духовності як заперечення тривіального, безрадісного сексу ("Оля"). Полеміка з приводу оповідання "Дора" М. Жука, поки що літературного дебютанта, засвідчила не лише резонансну публікацію, що привернула увагу читачів, а й великий творчий потенціал автора, який, на жаль, не розкрився повністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. *Грушевський М.* До наших читачів / Михайло Грушевський // Літературно-науковий вісник. – 1907. – Т. 40. – Кн. 11. – С. 177–188.
2. *Лущик С.З., Яворська О.Л.* Михайло Жук – літератор / Лущик С.З., Яворська О.Л. // "Дом князя Гагарина...". Сборник статей и публикаций. Вип. 1. – Одесса, 1997. – С. 67–93.
3. *Науменко Н.В.* Сецесійні мотиви творчості Михайла Жука / Н.В. Науменко // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. – 2010. – Т. 23 (62). – № 1. – С. 120–124.

Стаття надійшла до редколегії 21.04.16

В. Квицынская, преподаватель
НМУ имени А.А. Богомольца, г. Киев

**О ПОЛЕМИКЕ ПО ПОВОДУ РАССКАЗА "ДОРА" МИХАИЛА ЖУКА,
НАПЕЧАТАННОМ В "ЛИТЕРАТУРНО-НАУЧНОМ ВЕСТНИКЕ"**

Раскрыта специфика ранней неординарной малой прозы М. Жука, которая вызвала полемику среди читателей "Литературно-научного вестника", на страницах которого был опубликован остропроблемный рассказ "Дора".

Ключевые слова: малая проза, рассказ, новелла, полемика, композиция.

V. Kvitsynska, Lecturer
Bogomolets National Medical University

**ON THE CONTROVERSY OVER THE STORY "DORA",
WRITTEN BY MYKHAIL ZHUK AND PUBLISHED IN
"THE LITERARY AND SCIENTIFIC BULLETIN"**

The article reveals the specificity of the early extraordinary small prose written by M. Zhuk, which caused controversy among the readers of "The Literary and Scientific Bulletin" where the acutely problematical story "Dora" was published.

Keywords: small prose, story, short story, controversy, contexture.

УДК 398.8 398.3

Л. В. Кирильчук, учитель укр. мови та л-ри
м. Миколаїв

**МОТИВ ГЕРОЇЧНОГО В ТОПОНІМІЧНІЙ ПРОЗІ
ПІВДЕННОГО ПОБУЖЖЯ**

Розглядаються деякі особливості топонімічної прози Миколаївщини. Пояснюються й з'ясовуються походження міст, сіл, річок та ін.

Ключові слова: переказ, топонімічна легенда, функція, топонім, мотив.

Багатий матеріал для пізнання історії рідного краю містять легенди та історико-героїчні перекази. Пам'ятки козацької прози досліджувалися в працях М. Максимовича, І. Срезневського, П. Куліша, М. Сумцова, М. Костомарова, Д. Яворницького, Ф. Колесси. Частково ця тема реалізована в фольклорних дослідженнях С. Грици, Б. Кирдана, О. Дея, Ф. Кейди. Відомо, що за доби тоталіризму історія української нації подавалася під кутом